

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА НОМІНАЦІЯ

Троп Оксана Володимирівна,

курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних підрозділів

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу НАВС **Мельник О.В.**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО СТАТУСУ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Участь захисника є важливою процесуальною гарантією захисту прав та законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб щодо яких здійснюється кримінальне провадження. Тому чинний КПК України обмежує коло осіб, які можуть бути захисниками. Це має бути адвокат, відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України. Такий підхід відповідає положенню Конституції України про те, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах діє адвокатура.

Метою наукового дослідження є процесуальний статус адвоката під час здійснення захисту у кримінальному провадженні.

До проблем діяльності адвокатури ще до прийняття КПК 2012 року зверталися багато українських учених. Питання організації адвокатури і здебільшого діяльності адвоката у кримінальному процесі освітлювали Т.В. Варфоломєєва, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, Д.П. Письменний, В.О. Попелюшко, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова та інші, але у зв'язку із змінами кримінального процесуального законодавства питання процесуального адвоката в кримінальному процесі постають знову гостро та є дискусійними серед науковців.

Чинний КПК України суттєво розширює можливості сторони захисту у відстоюванні прав підозрюваних та обвинувачуваних під час кримінального провадження, що, у свою чергу, значно сприятиме реалізації принципу змагальності. Разом з тим, розширення цих можливостей призводить до виникнення цілої низки проблем і запитань, яких раніше у кримінальному процесі України не існувало.

Нажаль, чинний КПК не містить окремих статей, в яких були б передбачені права адвоката та механізм їх реалізації. Наприклад,

захист може збирати та надавати докази нарівні з обвинуваченням при цьому дії слідчого по збору доказів чітко відрегульовані, а сторона захисту не має відповідних юридичних механізмів реалізації наданого права. Зазначимо, що при збиранні доказів захисник може тільки ініціювати проведення слідчої або іншої процесуальної дії шляхом подання відповідного клопотання, яке слідчий на свій розсуд може залишити без задоволення. Не зрозумілий механізм і щодо обов'язку будь-якої особи надати адвокату на його вимогу річ, яку б він міг використати як доказ у кримінальному провадженні, а реалізувати право на витребування речей та документів захиснику надається виключно слідчим суддею. До того ж захисник має право отримати на свій запит лише копії документів, які відповідно до ч. 3 ст. 99 КПК не вважаються доказами, та отримувати від осіб пояснення (а не показання), які також не є джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК), а це в свою чергу автоматично виключає задекларовану в тому ж таки КПК можливість отримання ним висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок. З практичної точки зору, істотне значення для ефективного захисту клієнта має регламентація в КПК порядку проведення окремих слідчих дій як спробу контролю за законністю дій слідчого. У даному зв'язку варто відзначити, що визначений у главі 20 КПК України порядок проведення слідчих дій не врегульований на тому рівні, який дозволяв би стороні захисту їх контролювати та оскаржувати за наявності відповідних підстав. Здебільшого увага приділена порядку отримання дозволу чи погодження на проведення тієї чи іншої слідчої дії, тоді як безпосереднє проведення слідчої дії, порядок, послідовність дій слідчого на місці (наприклад, при проведенні обшуку) визначені нечітко.

Отже, залучення адвокатів до проведення слідчих (розшукових) дій, при всій складності вирішення цієї проблеми, дозволило б уникнути процесуальних порушень уповноваженими посадовими особами і було б гарантією дотримання прав і законних інтересів підозрюваних, обвинувачених, етичних і моральних вимог. На мою думку, для того, щоб адвокат міг ефективно виконувати свої завдання, потрібна система стримувань і противаг. Насамперед, треба надати адвокату можливість брати активну участь у проведенні процесуальних дій, а не, як передбачено в ч. 5 ст. 46 нового КПК України, бути лише присутнім під час допиту та інших процесуальних дій. Слід також звернути увагу на те, що захисники практично не беруть участь у провадженні таких слідчих (розшукових) дій, як обшук та огляд, хоча підзахисні в них є більш активними учасниками.

Крім того, незважаючи на задекларовану рівність прав обвинувачення та захисту, слідчий (ч. 5 ст. 40) та прокурор (ч. 1 ст. 36) є самостійними у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб,

що не мають на те законних повноважень, забороняється. При цьому важливо, щоб органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові та фізичні особи зобов'язані були виконувати законні вимоги та процесуальні рішення не тільки слідчого та прокурора, а й адвоката (захисника).

Отже, говорячи про чинний КПК України не слід перебільшувати його реформаторський рівень, адже він має положення, які збільшують повноваження адвоката, але є й такі, що звужують їх можливості. Слід зазначити, що тут переважає декларативний характер наданих адвокатам прав. Хоча нормативне закріплення низки прав адвоката у кримінальному провадженні, безумовно, є позитивним досягненням і має оптимістичне майбутнє за можливості практичної реалізації.